

Curaçaoase vertellingen

Max Diemont, de veearts die Jan Kock herbouwde

Colofon

ISBN: 978 94 6365 302 2

1e druk 2021

© 2021, S. A. Sonnema

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Curaçaose vertellingen

Max Diemont, de veearts die Jan Kock herbouwde

S. A. Sonnema

Verantwoording

'Max ligt op Bottelier begraven, hier zijn de gegevens: Unit 2-111 Sectie F Mausoleum (mooi woord voor appartementengraf) 9-46.' Zo luidde de mail in februari 2018 van François van der Hoeven aan Jan Meursinge, stiefzoon van Max Diemont. Jan had mij een week daarvoor benaderd naar aanleiding van een verhaal dat ik over een ontmoeting met zijn stiefvader had geschreven. Vervolgens vatte Jan het plan op om naar Curaçao te reizen om daar afscheid van Max te nemen.

En zo stonden wij 45 jaar na Max' verscheiden 's middags bij de poort van de begraafplaats. Elkaar niet kennend maar verenigd door het toeval. Vlakbij de ingang van deze rustieke begraafplaats in een eeuwenoude plantage staat een indrukwekkend monument ter nagedachtenis van 'Doktor' Da Costa Gomez. Politicus uit de tijd van Max die van grote invloed is geweest op de totstandkoming van het Statuut 1954. Zij hebben elkaar goed gekend toen Max partijlid was van de Curaçaose Onafhankelijke Partij die later samenwerkte met Doktors Nationale Volks Partij. En alweer geen toeval, deze COP was opgericht door de vader van François, Piet van der Hoeven, die iets verderop ligt begraven. Wij werden ontvangen door de kerkhofbeheerder, een innemende Curaçaoënaar die ons meteen behulpzaam was met het vinden van de locatie. Eerst had hij wat verbaasd opgekeken toen de drie oude makamba's hem aanspraken en uitlegden dat zij iemand - 45 jaar geleden bijgezet - wilden opzoeken. Hij bladerde in een oude beduimelde ordner, mompelde iets verontrustends en legde vervolgens uit dat 'mener's rustplaats in restauratie was', dus lastig te vinden. Hoopvol liepen wij met hem mee, langs een eindeloze rij van deels verweerde, verbrokkelde grafzerken, naast vier meter hoge graftombes. Onder de hoge fruitbomen door naar het oude gedeelte van de begraafplaats, waar Max destijds als een van de eersten na de opening was bijgezet.

Wij kwamen bij het 'blok' waar Max zou moeten liggen, waarbij de beheerder zich verontschuldigde dat er geen plaque of een nummer meer op de 'kelder' stond. Door uittellen kwam hij tot de conclusie dat 'dit' Max' laatste rustplaats was. Verbaasd keken wij omhoog en konden een glimlach niet onderdrukken over zijn woordgebruik voor de oudhollandse grafkelder. Met een brede grijns voegde hij eraan toe dat naast 'unit' of 'blok', ook het woord 'mausoleum' gebruikelijk was, maar gezien de staat van het grafgebouw was dat niet helemaal toepasselijk misschien? Ter vermijding van misverstanden: omheinde maïspancels werden in het verleden 'zerken' genoemd.

Later werd dit woord voor omheining verbasterd tot ‘serká’, geen graf en geen cirkel dus. Max zou zeker hebben genoten van deze begripsverwarring.

Hoe toepasselijk was het dat het cement van zijn tombe aan het verkruimelen was. Hij was daar als geen ander mee bekend nadat hij begin jaren zestig eigenhandig zijn geliefde landhuis Jan Kock restaureerde. Een begeesterende man, onvoorstelbaar ondernemend, altijd op zoek naar nieuwe uitdagingen. Toegerust met een oerdrift om uit te zoeken hoe iets werkte en liefst ook verbeterd kon worden. Dat gold niet alleen voor zijn veterinaire vakgebied, maar voor alles wat op zijn levenspad kwam. Van Bonairiaanse balandra’s tot aan gekrompen indianenschedels uit Zuid-Amerika. Van inventarisatie van visstanden rondom de eilanden tot aan het veredelen van de geitenstand. Van restauratiebouw tot aan politiek. Met als belangrijkste levensthema zijn hartstochtelijke liefde voor de Antilliaanse mens en dier.

Een moment stonden wij in onze eigen gedachten verzonken. In de koesterende middagwarmte, terwijl het stoffige zand door de passaatwind in kleine ‘warwarú’ (wervelingen) werd rondgeblazen. Verderop was het geluid te horen van het breken van de brokkelige diabaas door een grondverzetmachine, bezig met het delven van nieuwe graven. Na dit stiltemoment sprak onze gastheer bemoedigend dat ‘mener Diemòn’ destijds tot 2023 zijn grafrechten had betaald en dat de mogelijkheid bestond daarna zijn aardse resten in een kleiner kistje over te zetten. Hij kon vervolgens een plek krijgen in het nieuwe mausoleum bij de ingang. Weer konden wij een glimlach niet onderdrukken voor deze hemelse aanuiding van een eenvoudige ‘muur’ met ingemetselde mede-overledenen - zij het in moderne uitvoering met marmeren dekplaten. François keek ons peinzend aan en haalde de pijnlijke herinnering op toen zijn vader zou worden bijgezet bij zijn - door een vliegtuigongeluk vroeg overleden - zoon Johan. De laatste wens van Piet

toen hij op hoge leeftijd overleed. Hun beider stoffelijke resten konden echter niet worden samengevoegd in de klein bemeten grafruimte. Uiteindelijk werd een andere passende oplossing gevonden om vader en zoon in de eeuwigheid te verbinden.

Wij namen afscheid van onze gastheer van Bottelier, hoogste tijd voor een 'laba man'. Letterlijk handen wassen, maar eerder de gangbare aanduiding voor het drinken van een borrel ter nagedachtenis. Na een tussenstop bij de drankafdeling van de supermarkt in de buurt, maakten wij nader kennis op een terras aan het Spaanse Water. Mensen die elkaar niet kenden werden vrienden, door Max ver na zijn dood verbonden. Zoals hij zijn hele leven lang - op zijn eigen typische manier - naar cohesie had gestreefd. Maanden later zagen Jan Meursinge en ik elkaar opnieuw in Nederland en besloten de levensgeschiedenis van Max uit te werken. Jan had al een begin gemaakt met aantekeningen over Max' levensloop, beginnend bij zijn geboorte in 1905 in Nederlands-Indië, als zoon van een KNIL-officier. Zijn vader diende op verschillende buitenposten waaronder Koeta Radja, Bandoeng en Batavia, waar hij eindigde als luitenant-kolonel, plaatsvervangend garnizoenscommandant. Een jeugd die bepalend was voor Max' levenslange voorliefde voor het pure tropische buitenleven en interesses voor andere beschavingen. Max vertrok na zijn eerste drie jaren middelbare school naar Nederland. Na zijn eindexamen studeerde hij in 1934 in Utrecht af als veearts. Toen hij zijn diensttijd bij de cavalerie had vervuld, bleek het in deze crisisjaren moeilijk om aan de slag te komen. Een aantal jaren voorzag hij in zijn onderhoud door het waarnemen van dierenartspraktijken, tot hij in 1938 naar Curaçao vertrok.

Wij hebben ons gericht op zijn toen volgende leven, terug in de tropen, maar in een geheel andere wereld. Met behulp van foto's en documenten gingen wij aan de slag, ondersteund door verdere research op het internet en archievenonderzoek. Daarnaast lukte het verschillende mensen te vinden die Max goed hadden gekend. Zo kregen wij van Max' collega - Dr.

Egbert van der Kuip, destijds dierenarts op Aruba - waardevolle artikelen en persoonlijke herinneringen aangereikt. De opvolger van Max bij de veterinaire dienst, Dick Gorsira, zond ons eveneens voorvallen en documenten. Van de directe familie, Max' neven Herbert jr. en Teun, ontvingen wij waardevolle brieven en foto's uit het familiearchief. Samen met de persoonlijke herinneringen van Jan en de deskundige inbreng van François van der Hoeven ontstond deze Curaçaose Vertelling. Geen geringe uitdaging omdat zoals Jan stelde *'altijd in mijn hoofd die wonderlijke kronkels in zijn gedrag mij bleven fascineren, die tegenstrijdigheden en de onblusbare energie, zijn uiterlijke en innerlijke kracht'*. Dit boek zal een deel van zijn enigma's blootleggen, maar lang niet alle!

Max had een rijke geest en leefde deels in andere werelden, die van zijn 'eigen' perceptie van de werkelijkheid. Met een soms onnavolgbare redenering waarom zijn realiteit nu juist wel klopte en niet tegenstrijdig was met gangbare opvattingen. Een voorbeeld was zijn waarneming van de geesten op landhuis Jan Kock. Deze zijn er, maar daar gelooft het merendeel van de mensen niet in. Voor Max was dat prima, hij bouwde zijn verhalen als hoeder van de geesten in bijna absurde vorm om, en verzon ter plekke varianten op de verschillende 'spoken'. De reden was dat daarmee bezoekers naar de wijnkelder van Jan Kock werden getrokken. Daarnaast verkneukelde hij zich over de uiteenlopende reacties die hij opriep. Variërend van blijvende twijfel, opschuivend tot de geneigdheid toch iets te geloven. Waar of niet waar of gedeeltelijk waar, al naar gelang eenieders werkelijkheidsbeleving.

Zijn verhaaltrant hebben wij dankbaar aangegrepen om in enkele hoofdstukken dezelfde techniek toe te passen, onder andere in 'Max en zijn rondleiding'. De lezer wordt dus met vergelijkbare relativerende woorden gewaarschuwd bij die passages waarop wij onze eigen interpretatie, of mogelijk zelfs fantasie hebben losgelaten. In Max' trant hebben wij ons 'hoogstwaar-

schijnlijk' of 'onbewust' schuldig gemaakt aan 'gedeeltelijke' geschiedvervalsing! Dit boek heeft dan ook niet de pretentie een biografie te zijn. Wij hebben ter (gedeeltelijke) compensatie ons best gedaan het tijdsbeeld van 1938 – 1973 waarin Max op de Antillen leefde, goed onderbouwd te schetsen.

Wij hadden bij voorkeur deze versie tweetalig in het Nederlands en het Papiaments geschreven. De auteurs zijn de taal echter niet voldoende meester om dat zelf verantwoord te doen, maar hebben in de Nederlandse tekst specifieke woorden, begrippen en zinsneden opgenomen die hopelijk bijdragen aan de sfeerschets en de toonzetting. Voorstanders van het juiste taalgebruik zullen zich hopelijk niet storen aan de verschillende spellingen in het Papiaments. Als basisregel hebben wij bij overgenomen citaten de spelling aangehouden van de auteur, zoals op dat moment gebruikelijk was. Voorbeeld 'Corsou' (Curaçao) in Pater Brennekers teksten, maar ook 'Kòrsou' in moderne context, naar huidige spelling. De vertaling is meteen tussen haken in de tekst geplaatst, maar wordt bij herhaling niet opnieuw aangegeven. Als voorbeeld 'tranké' - afkomstig van 'tranqueer' uit de tijd van de West-Indische Compagnie - in de betekenis van afscheiding, (slaven-)muur, cactushaag of geitengaas. De lezer wordt daarna geacht zich de vertaling te herinneren, maar voor het lezerscomfort is ter naslag een lijst vertalingen achterin het boek opgenomen.

Tenslotte: geen concessie is gedaan met betrekking tot de benaming van het landhuis 'Jan Kock' die door een verschrijving in het kadaster tot Jan Kok verbasterde. Wij meenden daarin niet te moeten meegaan, in historisch 'tributo' (eerbetoon) aan dit meer dan drie eeuwen oude gebouw!

Amsterdam 2020,

Siebe Sonnema in nauwe samenwerking met Jan Meursinge en François van der Hoeven.

Voorwoord

Kòrsou ta mal mama, ma bon madrasa (Curaçao is een slechte moeder, maar een goede stiefmoeder)

Curaçao heeft altijd een speciale aantrekkingskracht gehad op mensen die op zoek waren naar een betere toekomst.

Alonso de Ojeda die in 1499 dit eiland ontdekte - waar slechts een handjevol Caiquetios-indianen woonde - en het voor Spanje claimde, gevolgd door de Hollanders die in 1634 de Spanjolen verdreven, en zo nu en dan de Engelsen en Fransen die de Hollanders gedurende korte perioden het eiland afnamen.

Er ontstond een nieuwe bevolking op dit eiland (de indianen stierven door ziekten uit Europa of waren gedeporteerd door de Spanjaarden), bestaande uit blanken afkomstig uit Holland en andere landen in Europa, alsmede ten gevolge van de Nederlandse slavenhandel een grote groep (onvrijwillige) zwarte immigranten afkomstig uit Afrika.

Met name door de gemeenschappelijke taal die zich door zoveel verschillende achtergronden ontwikkelde en ook door de meeste mensen thuis gesproken werd, het Papiamentu, en de onderlinge familiebanden ontstond een vrij gesloten gemeenschap van mensen die zich "yu di Kòrsou" noemden.

In de eerste helft van de 20ste eeuw zorgde de komst van de petroleumindustrie voor een enorme toename van immigranten uit Nederland, Suriname, Madeira en de Caraïbische eilanden.

Deze “indringers” hadden niet de gewoonten en beheersten de taal van de yu di Kòrsou niet, maar namen wel vaak hun banen in. Zij waren oorspronkelijk de stiefkinderen van het eiland, van wie velen echter in de loop der tijd integreerden en yu di Kòrsou werden.

De bloeiende economie van Curaçao die door de petroleumindustrie ontstond en de slechte economische situatie in Europa zorgden ook voor een toename van immigranten in andere sectoren van de samenleving, m.n. de overheid.

Zo kwam Max Diemont dan als veearts in 1938 aan op Curaçao, vol met toekomstdromen voor het opzetten van een visserijproject. Om in 1941 bij 's Lands Veterinaire Dienst te gaan werken.

Door de auteur, gefascineerd door het leven van deze persoonlijkheid, wordt gedetailleerd beschreven hoe deze makamba (een meestal negatief geladen aanduiding van een Europese Nederlander) zich op Curaçao bezighield met tal van zaken en zelfs in de politiek actief werd.

Zo werd Max geleidelijk aan van stiefkind een yu di Kòrsou die de taal van de bevolking sprak en deel werd van de gemeenschap.

Door zijn enorme persoonlijke inspanningen redde hij, bijgestaan door de Oekraïense architect Sergei Alexeenko en bewoners van St. Willibrordus, Landhuis Jan Kock van de ondergang. Helaas ging het prachtig gerestaureerde landhuis na zijn overlijden op Curaçao in 1973 weer snel achteruit, totdat het in 1999 werd geveild en door Stichting Monumentenzorg Curaçao gekocht die het vervolgens opnieuw renoveerde.

Zonder Max Diemont zou er echter niets te renoveren zijn geweest. Onze stichting kan hem daar alleen maar dankbaar voor zijn. Ons eiland mag blij zijn met zulke ondernemende stiefkinderen die het van tijd tot tijd in de familie ontvangt. Naast het verhaal van de ondernemende Diemont krijgt men tevens een goed beeld van de tijdgeest van het eiland in de periode dat het verhaal zich afspeelt. Mijn complimenten voor het gedegen onderzoek dat aan de totstandkoming van dit boek voorafging

en het prachtige eindresultaat! Ik beveel het boek van harte aan.

Curaçao, juni 2020

Marcel van der Plank
Voorzitter raad van commissarissen
Stichting Monumentenzorg Curaçao

Inhoud

Verantwoording	5
Voorwoord	11
Prologo 1938 - 1941	19
Max' Plan	20
Kralendijk	25
De Tweede Wereldoorlog	38
Veearts 1941 - 1959	55
's Lands Veterinaire Dienst	56
De Curaçaose Onafhankelijke Partij	77
Gezin 1943 - 1955	101
Max en Map	102
Max, Map, Bieke, Jan en Amin	112
Restauratie 1959 - 1961	131
Oorsprong Jan Kock	132
Jan Kock	141
Herbouw	159
Banda Abao 1961 - 1973	190
Kas di kultura	191
Exploitatie	201
Rondleiding	214
Hoeder van de geesten	241
Epilogo	246
Max' laatste weken	247
Nalatenschap	253
Dank	258
Bijlagen	259
Plan betreffende oprichting visscherijbedrijf Curaçao	259
Verklarende woordenlijst	264
Literatuur bronvermelding	268
Herkomst foto's	272

Aan allen die in de afgelopen drie eeuwen meehielpen aan het behoud van

Landhuis Jan Kock

Prologo 1938 - 1941

Max' Plan

Gedreven door zijn fascinatie voor vissen werkte Max na zijn veterinaire opleiding op het Nederlandsch Visscherij Proefstation. Max' beweegredenen om vanuit Nederland naar de tropen terug te keren beschreef hij in zijn 'PLAN BETREFFENDE OPRICHTING VISSCHERIJBEDRIJF CURACAO'¹, uitgebracht op stencil in 1937. In de derde persoon verwoordde hij: *'Ondergeteekende werd geboren in Ned. Oost-Indië in 1905. Als groot liefhebber van visschen en watersport maakte hij al vroeg kennis met de inheemsche vischmethoden. Later in Utrecht tijdens zijn opleiding voor dierenarts maakte hij een uitvoerige studie over het onderkennen van bederf bij visch. Na het behalen van zijn diploma was hij werkzaam in vele praktijken en vleeschkeuringsdiensten van collegae als plaatsvervanger (in gevallen van ziekte of verlof); bekwaamde hij zich verder in de visscherij zowel practisch (vischtochten op Zuider- en Noordzee) als theore-*

---

1 Opgenomen in de Bijlage.